

Zbornik otoka Drvenika, sv. I. i II., Drvenik 2000., urednik Ivan Pažanin

Pred nama su dva sveska Zbornika otoka Drvenika, objavljena 2000. u Drveniku (trogirskom), što ih je uredio Ivan Pažanin. Svezak I. obuhvaća (sa sažetim biografijama svih suradnika) ukupno 665 stranica, a svezak II. čak 791 stranicu s većim brojem fotografija u boji iz crkava Sv. Jurja i Sv. Nikole na Drveniku. Oba sveska sadržavaju i veći broj crno-bijelih fotografija, što većim dijelom prikazuju izvorno arhivsko gradivo, razne dokumente te osobe iz povijesti i sadašnjosti Drvenika.

Zbornici su, čini se, nastali ponajprije zauzimanjem i živom inicijativom urednika Ivana Pažanina, poznatoga publicista i pravnika, ali i dobro uspostavljenom suradnjom, istraživanjima te radom čitavoga niza znanstvenika i stručnjaka najrazličitijih profila. Tako su u rad na Zborniku uključeni povjesničari, geografi, geolozi, botaničari, biolozi, kemičari, genealozi, povjesničari umjetnosti, arhivisti specijalisti, svećenici, teolozi, književnici, filolozi, lingvisti, etnolozi, športaši, inženjeri ribarstva, ornitolozi, arhitekti, urbanisti, folkloristi, arheolozi, onomastičari, dva akademika HAZU, hidrotehnički stručnjaci i publicisti – čitava plejada domaćih poznatih autora. Cjelokupna tematika ovih Zbornika, a očito se tim smjerom želi nastaviti, obuhvaćena je cjelovito i sustavno, gotovo bismo mogli reći – enciklopedijskim pristupom!

Ovako sadržajne, dobro strukturirane i opsežne Zbornike, urednik je ostvario pažljivim tematskim rasporedom radova u oba svescima:

U prvom svesku zastupljene su sljedeće tematske skupine:

I. Povijest drveniške župe tijekom stoljeća

II. Prirodna obilježja otoka i mjesta

III. Graditeljstvo, arhitektura, arheologija

IV. Crkve, kapele, crkvena tradicija, sveti zaštitnici

V. Pučanstvo, antropologija i demografija

VI. Govor, toponimija, antroponimija (ovdje se po prvi put objavljuje i Rječnik drveniškoga govora, autorice Sanje Vulić).

U drugom svesku nastavljaju se i proširuju ove tematske skupine, pa su obrađeni:

I. Običaji, etnografija, glazba

II. Odgoj i obrazovanje

III. Kultura i umjetnost (među ostalim, uključeni su i veoma vrijedni radovi s područja povijesti umjetnosti, slikarstva, izložbe, ali i književni tekstovi te "galerija poznatih Drvenčana i Pločara", tj. njihove biografije – iz pera gl. urednika i dr.).

Na kraju ove grupe radova uvršteno je i dirljivo, pastoralno-teološko, literarno te psihološki dobro utemeljeno razmatranje o katoličkoj ispovjednoj praksi i o ljudskoj potrebi unošenja svjetla u svoju nutrinu i iznošenja svoje intime, pod naslovom *O psihologiji ispovijedi* (II., 663–673) autora don Mate Meštrovića, svećenika i književnika i rođenoga Drvenčana.

Relativno najopsežnije povijesne preglede u oba sveska napisao je publicist i urednik Ivan Pažanin. Tako je u prvom svesku na čitavih 214 str. objavljena opsežna *Povijest drveniške župe*,

napisana gotovo isključivo na temelju izvornoga arhivskoga gradiva skoro cjelovito sačuvanoga drveniškog župnog arhiva. To su "uredski spisi", zapisi i dokumenti, isprave te posebno vrijedan "Ljetopis" župe, što su ga pisali marljivi župnici i drugi svećenici. Autor navodi i spise Župnog ureda (arhiva) župe Vinišće (nesređeno gradivo), a služi se i podacima iz Nadbiskupijskog arhiva u Splitu ("Manolina vizitacija od 28. kolovoza 1756.") te Državnog arhiva u Zadru (spisi zadarskoga notara Sorinija, obitelji Borelli i dr.). Služio se i rukopisima iz Znanstvene knjižnice u Zadru te gradivom iz manje poznatog Arhiva Lučke kapetanije u Zadru, Ispostava Trogir.

Citirajući studiju demografa Mladena Andreja iz istoga Zbornika, vidimo da se za najstarije razdoblje i podatke iz 14. st. o tada rijetkim naseljenicima ili posjednicima na Drveniku, autor služio i gradivom Arhiva HAZU u Zagrebu (fragmenti dijelova arhiva stare trogirске općine).

U svom radu o povijesti župe Drvenik, autor je obradio ogroman raspon od najstarijih zapisa iz 15-16. st. sve do 2000. godine, dakle preko 5 stoljeća, a pokazao je i veliko poznavanje objavljene literature (Danijel Farlatti, *Illyricum sacrum*, Venecija 1769., sv. IV.) do novijih radova kojih i nema tako mnogo. Povijesna zbivanja, vezana uz povijest same župe, obradio je odmjereno i vrlo objektivno na temelju izvornoga arhivskoga gradiva, ali i nekih svojih prijašnjih radova (npr. *Pravilnik bratovštine svetoga Križa na hrvatskom jeziku i drugi prilozi poznavanju bratovštine u drveniškoj župi /Veli i Mali Drvenik i Vinišća/, Čakavska rič, 2/1986). Ta je objektivnost iskazana i u gledištima sastavljača ovih zapisa, a posebno Ljetopisa, za događaje iz I. svjetskoga rata, između dvaju svjetskih ratova, za II. svjetskog rata i poslije. Za II. svjetskoga rata Drvenik ostaje u sklopu Kraljevine Italije (na temelju Rimskih ugovora zaključenih između Pavelića i Mussolinija).*

U radu su, među ostalim, opisana poznata nasilja fašista, ali i nasilja komunističkih vlasti nakon rata, sve do uspostave nove demokratske Republike Hrvatske, ali i odjeci Domovinskoga rata i novih izbjeglica s okupiranih dijelova Hrvatske.

Dijelovi ovih povijesnih sudbina zrcale se i u drugim priložima Ivana Pažanina, npr. u tekstu *Župnici drveniške župe od konca XIX. st. do naših dana*, u kojem donosi i kratke biografije drveniških župnika.

I u drugom svesku, u radu pod naslovom *Iz galerije poznatih Drvenčana i Pločara* (str. 457–492), I. Pažanin nastavlja seriju biografija poznatih i manje poznatih umjetnika, službenika, zrakoplovaca i drugih najrazličitijih profesija. U nastavku (str. 493–499) napisao je tekst biografije *Pjesnik i esejist Mate Meštrović /1910.-2000./*, a objavio je i *Priloge za biografiju don Jakova Kostovića /1895–1974/* (str. 501–527).

I drugi vrijedni radovi crpili su podatke iz očito "nepresušnog vrela" "drveniškog (župnog) arhiva", primjerice studija akademika Petra Šimunovića, *Onomastička istraživanja Velog i Malog Drvenika* (I., 539–555), a rad Ante Jurića, *Početak školstva u Drveniku* (II., 273–333), najvećim je dijelom izrađen na temelju školskih izvještaja sačuvanih u "Školskom arhivu" Nadbiskupijskog arhiva u Splitu.

Istinskim znanstvenim istraživanjem izvornoga gradiva odiše izvrsna analitička studija Mladena Ančića, *Kako su trogirska općina i biskup stekli Drid (Bosiljinu)* (I., 231–255). Iako su rezultati ove studije bez sumnje veoma vrijedni, mislim da se autor sasvim nepotrebno upušta u "žučnu" i nepoštednu kritiku naše ipak najplodnije povjesničarke hrvatskoga srednjovjekovlja Nade Klaić, autorice mnogobrojnih izvrsnih radova i sinteza hrvatske povijesti. Kritika je uvijek

dobrodošla, ali nikako ne na tako paušalan način, da bi to bilo, citiram "... dovoljno ... o vrijednosti djela koja nose potpis N. Klaić" (str. 233).

Na kraju treba istaknuti da će o mnogim vrijednim prinosima iz ovih dvaju svezaka Zbornika otoka Drvenika (s područja povijesti umjetnosti, etnografije, geografije i drugih znanstvenih područja) trebati još detaljno i sustavno izreći.

Kako je već uvodno istaknuto, oba sveska Zbornika opremljena su izvrsnim slikovnim priložima (fotografijama) što ih je djelomično snimio sam urednik. Posebno spominjemo da su u drugom svesku objavljene prekrasne i dragocjene fotografije u boji umjetničkih slika i kipova iz unutrašnjosti crkava spomeničke vrijednosti. O njima će zacijelo svoje sudove i zapažanja iznijeti povjesničari umjetnosti i drugi zaljubljenici u naše prebogato kulturno naslijeđe i baštinu.

Miljenko Pandžić